

Denken

Maieutiek
Petra Bolhuis
2022-2

5

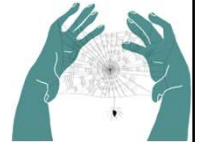
1

Denken spreken en schrijven en de metafoor van het zien

Denken = spreken, maar niet met de anderen maar in jezelf. Het ontleent zijn metaforen vaak aan het zien en dat suggereert een werkelijkheid, een landschap dat er is. (Bijv. ijsberg van de psychoanalyse blz. 154))

Schrijven en spreken met anderen is van een andere orde. Je schetst dat landschap voor een ander, maar daarmee is het er ook als verschijnsel.

Dat maakt dat het verschil tussen kennis en rede ook voor filosofen zelf vaak diffuus wordt. (Heidegger)

2

Inzicht is geen feitenkennis

1. De aanschouwing als metafoor,
2. De metafoor van het inzicht, dat vaak na lange geestelijke inspanning zich ineens openbaart →
3. De suggestie van waarheid en verschijnselen die er altijd al waren en die nu 'ontdekt' zijn en voor altijd zichtbaar voor ons zijn.

Maar het is een persoonlijk en tijdelijk inzicht. Het gaat over betekenis en zin en kan daarmee geen kennis opleveren die blijvende waarheid biedt.

3

Wat zet ons aan het denken?

- I. Inhoud van ons denken zijn de verschijnselen,
- II. Denken als relatie tussen de verschijnselen en onze mentale activiteiten,
- III. Wat zet ons aan het denken?

Met andere woorden hoe komt het dat wij blijkbaar die onhandig makende en terugtrekkende beweging voortdurend maken. Waarom maken wij ons los van het één zijn met het hier en nu?

4

Toeschouwer zijn ≠ filosoferen

- Grieken zagen een overeenkomst tussen filosoferen en dichter bij de onsterfelijkheid komen. (een groot doel voor de Griekse cultuur)
- Arendt zegt dat toeschouwer zijn (goden) iets anders is dan liefde voor kennis en wijsheid (mensen)
- Voor de Grieken is het enige verschil tussen mensen en goden dat mensen de onsterfelijkheid niet meer kennen.

Citaat Safranski, Het kwaad blz. 14 en 15

5

Verhalen als fenomeen

"De nieuwe, godgelijke schepselen die Pindarus voor de geest stonden, waren de dichters en de barden.

Zij zouden de mensen op weg helpen naar de onsterfelijkheid, want "het verhaal van gedane dingen overleeft de daad" en "iets wat gezegd is, treedt, wanneer het goed gezegd is, de onsterfelijkheid binnen". (174)

Het gaat dus niet alleen om de helden, maar vooral om het vermogen om de verhalen van de helden zo te vertellen dat ze bleven leven in de gemeenschap. Het onder de mensen zijn was levend zijn en dat kon dus ook middels verhalen.

Het verschijnen -en dan verdubbeld in het verschijnen in een verhaal of gedicht- maakt iemand dus zichtbaar in de wereld.

6

Toeschouwen, nadenken en weten

'In tegenstelling tot de nous is de logos niet goddelijk' (181) Dat wil zeggen de omzetting van de verwondering en de aanschouwing van eeuwige waarheid (nous) in woorden (logos) maakt het vergankelijk. Toch willen wij al filosoferend steeds die verwoording vinden en na de Griekse tijd wordt dat ook de enige manier van denken en wetenschap bedrijven.

"Het eeuwige mysterie van de wereld [d.i. het universum] is zijn begrijpelijkheid." De hele verdere "ontwikkeling" van theorieën om zich met de begrijpelijkheid van het universum te meten, is daarom "in zekere zin een voortdurende vlucht voor de 'verwondering'." zei Einstein daarover (180)

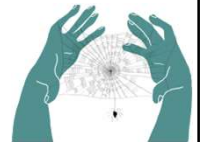
7

'Is' roept de behoefte op om te be-amen

Het *is* roept de vraag op naar wat dat *is* dan voortbrengt. Aan het eind van dat vragen is een onbewogen beweger. Laat dat concept los en het gevolg zien we in *la Naussee*; walging i.p.v. verwondering. (192)

De oproep om wat 'is' te be-amen als een daad om het denken en de werkelijkheid te verzoenen. (Spinoza's berusting, Hegels absolute Geest, Nietzsches amor fati en eeuwige wederkeer.)

Arendt zegt daarover; "De behoefte aan beaming ontspringt hier niet aan de Griekse bewondering voor de onzichtbare harmonie en de schoonheid die de oneindige verscheidenheid van particuliere zijden samenvoegen, maar aan het eenvoudige feit dat niemand het Zijn kan denken zonder tegelijk het niets te denken, of niemand de Zin kan denken, zonder tegelijk de futiliteit, de leegheid en de zinloosheid te denken." (194/195)

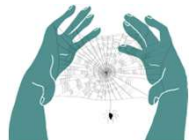
8

De Griekse en Romeinse manier van hiermee omgaan

Het Griekse denken ligt steeds dicht aan of valt samen met bewondering verwondering en aanschouwing. Het lelijke en minderwaardige hoort er niet bij (Socrates) of het is een waarnemingsfout om het als lelijk te zien. (Parmenides) (196)

De Romeinen benadrukken het gespleten zijn van het bestaan als drijfveer om te denken. De filosofie wordt hier iets praktisch; een technê (200) maar niet in de zin die Arendt graag zou zien;

Niet politiek, maar juist als een zich terugtrekken uit de wereld.

9

De filosofie heeft de Grieken geen recht gedaan vlg. Arendt

De benadrukking van de verwondering laat te weinig zien dat het lijden ook voor de Grieken een belangrijke ervaring van alledag was; "Sophocles' woorden "Niet geboren zijn overtreft elke *logos*; het op een na beste is zo vlug mogelijk terugkeren naar waar we vandaan kwamen" lijken een dichterlijke variatie op een gangbaar spreekwoord te zijn geweest. Merkwaaardig genoeg echter wordt, voor zover ik weet, deze stemming nergens vermeld als bron van het Griekse denken; en nog merkwaaardiger wellicht: deze stemming heeft nergens tot een grote filosofie geleid - tenzij men Schopenhauer tot de grote denkers wil rekenen." (209)

10

Gevolgen van deze denkwijze onze existentie

"Denken betekent hier: een serie redeneringen volgen die je zullen optillen tot een standpunt dat zowel buiten de wereld van de verschijnselen als buiten je eigen leven ligt. Op de filosofie wordt een beroep gedaan als compensatie voor de frustraties van de politiek en, meer algemeen, van het leven zelf." (207)

Het kwaad kan niet zijn als je er goed over nadenkt, óf het is en dan móet het zijn. Het is een Romeinse adaptatie van het Griekse denken en dit gaat in het Christendom ook een grote rol spelen.

11